

РОЛЬ ЕТНІЧНОГО ФАКТОРУ У ФОРМУВАННІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ВИБОРЧИХ БЛОКІВ В УКРАЇНІ НАПЕРЕДОДНІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 1998 РОКУ

ЧОРНЯК Ю.І.

Прийняття Закону України “Про вибори народних депутатів України” 24 вересня 1997 року стало тим вихідним моментом, який зумовив швидкий ріст кількості політичних партій на Україні. Узаконення статтею 1 пунктом 2 названого нормативного акту системи формування половини парламенту з кандидатів від політичних партій стало чи не найдієвішим стимулом реального становлення партійного плюралізму. Якщо до цього часу політичні партії (в силу відсутності традицій формування) здійснювали незначний вплив на політичні процеси в державі і створення яких було першими спробами зайняти гідне місце в політичній системі, то зараз шанс реально впливати на хід тих чи інших процесів у парламенті через депутатів-представників партій зумовив високу політичну активність партій. Основним документом, який свідчив про рівень партій та забезпечував можливий успіх у виборах, була передвиборча програма партії. І саме у формуванні цього документу відображалися ті найдієвіші важелі, які впливали на свідомість електорату. Етнічний фактор займав серед таких важелів чільне місце.

Який же політичний зміст, політичне підґрунтя має відображення інтересів етносів в передвиборчих програмах політичних партій та виборчих блоків?

Як констатується в курсі лекцій за ред. професора І. С. Дзюбка [1], сучасні етнополітичні процеси характеризуються значним піднесенням етнопатриотичної свідомості, прагненням до суверенізації. Закріплення в Декларації прав національностей України 1 листопада 1991 р. та інших основоположних нормативних актах ідей про вільний розвиток в Україні всіх націй і народностей та запобігання жодній дискримінації таких, подальше закріплення 28 червня 1996 р. у Конституції України зазначених принципів свідчить про високу значимість етнічного фактору в політиці держави взагалі і є законодавчим закріпленням та забезпеченням становлення та розвитку етнопатриотичної свідомості. Беручи ж до уваги розмаїтий етнічний склад українського суспільства [2], любю-

вання інтересів етносів набуває особливого змісту та значення і стає чи не найвизначальним чинником, який здатен мобілізувати соціальні елементи в партії. У даному випадку відображення етнічного фактору в передвиборчих програмах політичних партій та виборчих блоків напередодні парламентських виборів 1998 р. носить характер засобу, завдяки якому може бути досягнута певна ціль. Цілі ж, як показує аналіз передвиборчих програм, можна градуювати на два аспекти. У одному випадку партіями рухають меркантильні мотиви-бажання залучити на свій бік значну частину електорату, в іншому – власне, патріотичні прагнення, досягнення яких і є метою створення партії. Хоча і в другому випадку партіям можуть бути притаманні ознаки першого (прагматичного) аспекту, лише з більш яскравим вираженням інтересів певного етносу, нації взагалі (пронаціональні чи проетнічні партії: Конгрес українських Націоналістів (КУН) [3], Партія мусульман України [4]). Характерними рисами формування, відображення етнічного фактору в передвиборчих програмах є види такого відображення. З одного боку, етнічний фактор виглядає як лояльне ставлення партій до етнічних проблем, в інших випадках прослідковується досить чіткий курс на відстоювання інтересів певної етнічної групи чи груп. Лояльне ставлення до етносів носить як більш чітко означене відображення типу “партія забезпечує, гарантує вільний розвиток всіх народностей...” (Всеукраїнське об’єднання “Громада”), так і менш означене – “партія “допускає”, відстоює принципи розвитку самобутності українців, національних меншин” (Республіканська християнська партія). Таким чином, в залежності від того, які цілі переслідує партія, відображений і етнічний фактор у передвиборчих програмах.

Слід зазначити, що процес формування проетнічних та пронаціональних партій і відображення, відповідно, цілей таких партій у передвиборчих програмах носить більш глибокий соціальний зміст. Окрім цілком зрозумілого прагнення соціальних груп впливати шляхом об’єднання в політичні партії на політичні

процеси, етнічними спільнотами рухає чинник, який дістав своє відображення в теорії еліт: "...елітарний характер нації прагне до втілення у панівних групах, тобто політична еліта є продуктом національної психіки" [5]. Отже, мотивація включення етнічного фактору в передвиборчі програми має більш глибоку етнопсихологічну сутність. Тобто етнічний фактор в контексті даного дослідження вимальовується у двох ракурсах:

– етнічний фактор як волевиявлення етносів у передвиборчій кампанії 1998 р. шляхом створення партій та висування ідей у передвиборчих програмах, що є відображенням інтересів етносів;

– етнічний фактор як засіб залучення електорату через включення в передвиборчі програми пунктів, які в тій чи іншій мірі зачіпають етнічні питання.

Таким є підтекст політичного кроку партій та виборчих блоків стосовно включення положень, що зачіпають етнічні проблеми в передвиборчі програми.

Окремо слід відмітити значимість етнічного фактору в передвиборчих програмах поряд з іншими факторами – економічними, релігійними, соціальними... Етнічний фактор за своєю сутністю займає особливе місце. Всі інші фактори спрямовані на покращення життя в державі взагалі, підвищення рівня добробуту в державі. Етнічний же фактор зачіпає найпалкіші та найзаповітніші бажання етнічних спільнот – утверджуватися, вільно розвиватися, мати можливість зберегти традиції, культуру, незалежно від рівня життя. Етносами рухає ідея чи етнічна самосвідомість, яка дала змогу гуртуватися та зберегти самобутність протягом віків. Тому етнічний фактор стоїть порядком вище інших факторів і свідчення цьому – історія, яка знає не

один випадок боротьби націй, етносів за можливість самовираження та вільного розвитку.

Таким чином, включення етнічного фактору в передвиборчі програми політичних партій та виборчих блоків є одним з найвизначніших кроків, який відображає професіоналізм, рівень політичної культури політичних сил України. Враховуючи значимість, далекоглядність та перспективи на майбутнє, зазначення етнічних питань у програмах партій займає серед методів, засобів, прийомів досягнення поставленої цілі місце одного з найефективніших. Адже, як уже згадувалося, сучасне українське суспільство відзначається великим піднесенням етнонаціональної свідомості, і в подальшому така активізація етнополітичних процесів зростатиме. Тобто, відіграючи на даному етапі розвитку суспільства значну роль, етнічний фактор набуватиме в майбутньому ще більшого значення. Становлення України як молодого держави дало реальну змогу шляхом закріплення та пропагування прав та свобод людини і громадянина, вільно розвиватися суспільству, підвищувати рівень правової та політичної культури. І на даний час, можна відзначити вияв тенденції до зростання такого рівня. Якщо попередні вибори свідчили про низьку активність мас у виборчих процесах, то зараз до передвиборчих змагань задіяна основна частина електорату. Тому, знову ж таки, враховуючи етнічну строкатість населення України, лобювання етносами власних інтересів у передвиборчій боротьбі і подальше їх закріплення через функціонування відповідних партій є цілком природним і прогнозованим.

Таким чином, значна роль етнічного фактору у передвиборчій боротьбі 1998 р. не потребує подальшого доведення, в силу сказаного така роль є очевидною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політологія: Курс лекцій / Під загал. ред. професора І.С.Дзюбка.- К., 1993.- С. 270.
2. Там же.- С. 269.
3. Вибори «99. Політичний компас виборця: Довідник.- К., 1999.- С. 27.
4. Право вибору: політичні партії та виборчі блоки: Довідник/ Упоряд.: М.Томенко, О.Дроценко.- К. 1998.- С. 36.
5. Потульницький В. А.Теорія української політології: Курс лекцій.- К. 1993.- С. 139.